

Fonologie znakových jazyků

2. Tvar ruky 1

10.3.2021

opakování

- tři parametry znaku: tvar ruky, místo (lokace), pohyb
- Stokoe (ASL, 60. léta 20. století):
  - dvojí členění znakového jazyka (fonémy a morfémy)
  - metoda minimálních párů
  - každý znak: tři simultánně artikulované fonémy
- existují i sekvenční struktury (např. JAZYK vs. PLZEŇ), později

Nové téma: Tvar ruky

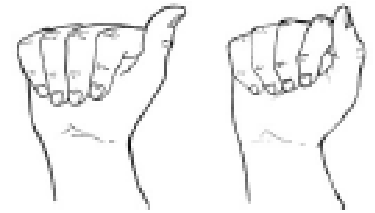
1. Tvar ruky jako kategorie (parametr)

2. Výběr prstů

3. Pozice prstů a její změny

1. Tvar ruky jako kategorie (parametr)

- kategorie s největší variabilitou
- konkrétní inventáře tvarů ruky se liší mezi jazyky
- ale ne tolik jako inventáře fonému mezi mluvenými jazyky
- různé studie: inventáře často používaných tvarů ruky
- systematické studie na alofony chybí
- pro přesný popis inventáře je potřeba kategorii tvaru ruky rozdělit na detailnější aspekty (viz dále)

Důvody pro chápání tvaru ruky jako samostatné kategorie

1. každý znak má tvar ruky

2. autonomní přenos tvaru ruky: např. u kompozit se časově nemapuje s místem a pohybem

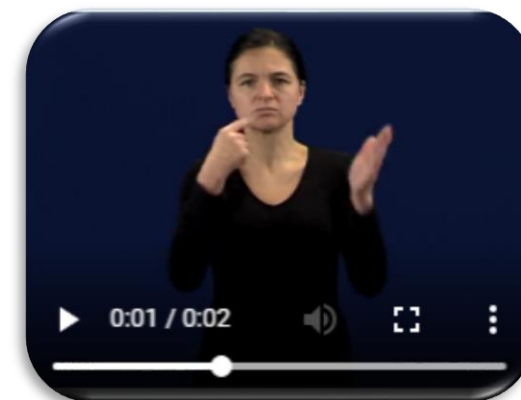
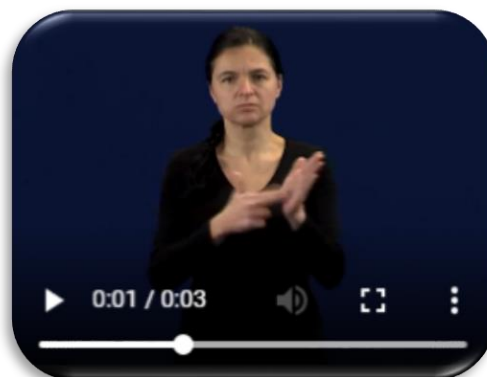
ČERVENÁ

+

BARVA

=

BARVA

3. tvar ruky jako morfém: **klasifikátorové konstrukce**

([př.](#)) KLOBOUK NASADIT_SI [KLF](#)

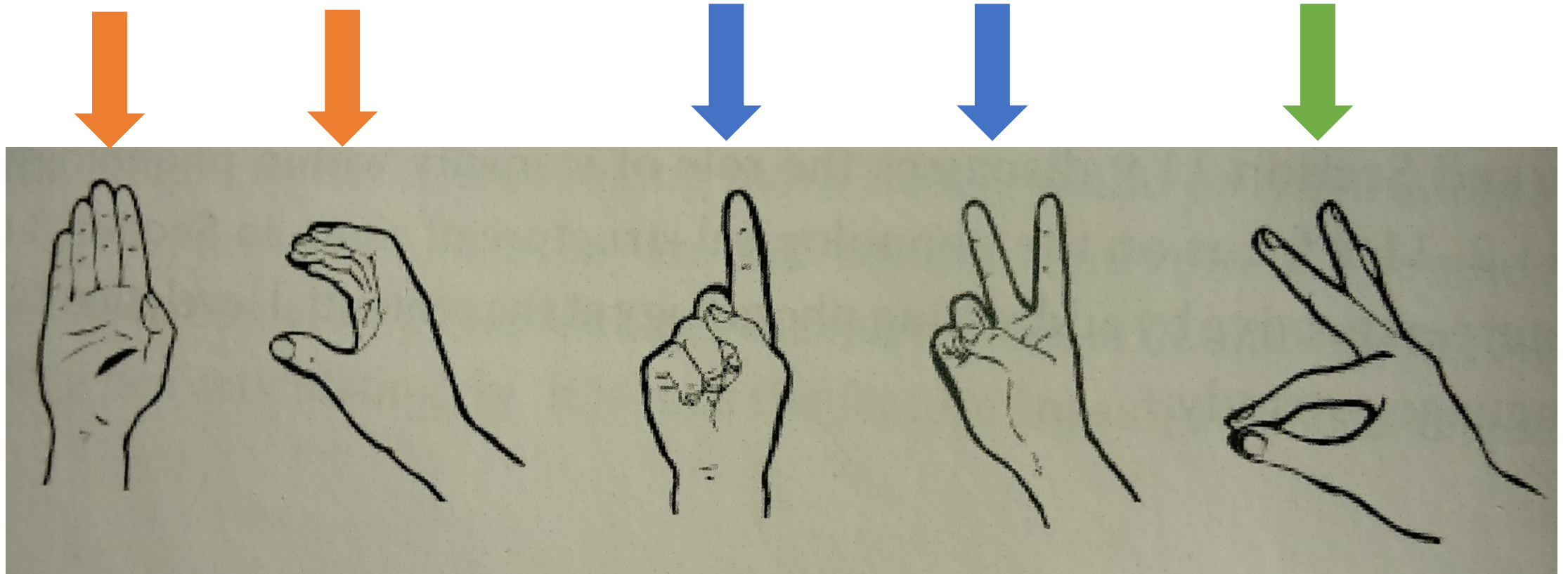
Nasadil jsem si klobouk.

- klasifikátor: tvar ruky; interpretace: klobouk

- fonologická a morfologická autonomie
tvaru ruky

2. Výběr prstů a pozice prstů

Výběr prstů: kontrasty v ČZJ

PŘÍTEL

VLASTNÍ

ZAJÍMAVÝ/ZAJÍMAT

Vybrané prsty: kritéria

- odděluje se palec
- nejčastěji: jsou natažené
- jsou v kontaktu s tělem
- zauímají složitější pozice (ohnutí, pokrčení, uzavření, roztažení)
- pohybují se (otevírání/zavírání)

Vybrané prsty: možné kombinace

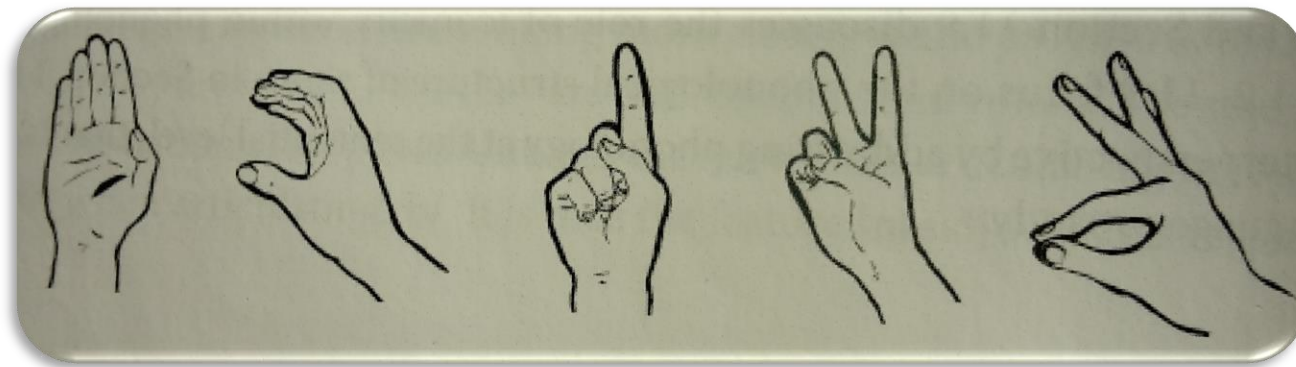
- výběry prstů, které se vyskytují velmi zřídka:

- složité na produkci, ale i na recepci (kontrast)
- nejčastěji: vybraný jeden prst nebo všechny
pokud dva, pak ukazovák a prostředník
- tři vybrané prsty jsou málo časté

3. Pozice prstů

- Kontrasty v ČZJ

ZEPTAT SE

JAZYK

pozice prstů

- natažené

- ohnuté

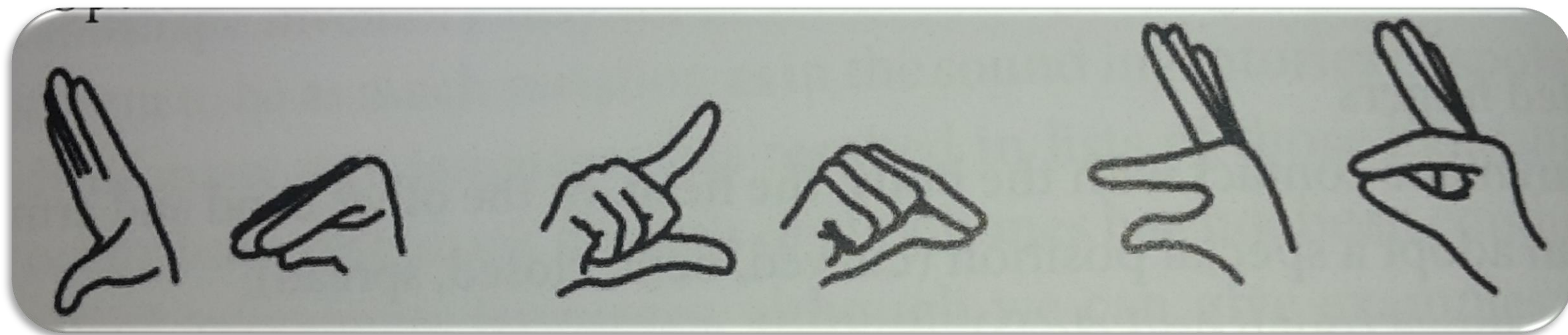
- roztažené

(v kontrastu k)

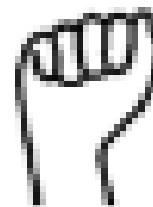
- otevřené a zavřené: vztah mezi vybranými prsty a palcem

Příklady z ČZJ

žádný prst není vybráný

všechny prsty jsou vybráné, ohnuté a zavřené (pozice)

všechny prsty jsou vybráné, natažené a zavřené (pozice)

Výběr prstů je nadřazen pozici

- při přenosu výběru prstů se přenáší i pozice (např. kompozita)

ČERVENÝ

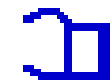
+

C

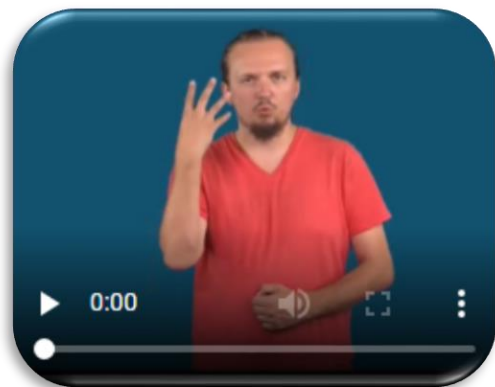
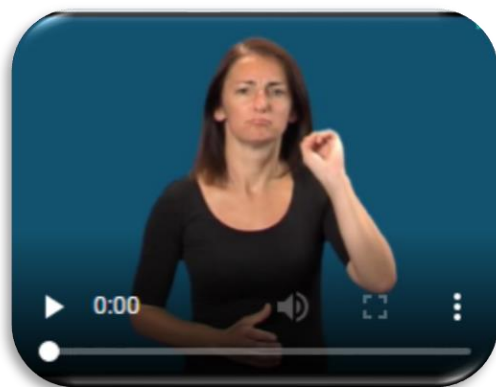
=

ČERVENEC

Změna pozice prstů = interní pohyb

- mění se předvídatelným způsobem: otevírání nebo zavírání

Interní pohyb: kontrasty v ČZJ

SUCHÝ

NEDĚLE

Shrnutí

- **1. parametr tvaru ruky** - v každém znaku
  - autonomie (kompozita, klasifikátory)
  - dělí se na výběr prstů a pozici prstů
- **2. výběr prstů**
  - palec vs. zbytek
  - vybrané prsty (natažené, v kontaktu, složitější pozice, změna pozice)
- **3. pozice prstů**
  - natažené, ohnuté, roztažené, otevřené/zavřené
  - změna (otevírání/zavírání) = interní pohyb